

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

Vides aizsardzības un
reģionālās attīstības
ministrija

AGDER
fylkeskommune

A Member
of JA Worldwide

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

Vides aizsardzības un
reģionālās attīstības
ministrija

AGDER
fylkeskommune

A Member
of JA Worldwide

INTEREŠU IZGLĪTĪBAS PROGRAMMAS

Es -
uzņēmējs!

PIRMSSKOLA

1. PROGRAMMA
1. LĪMENIS

1.-4. KLASE

2. PROGRAMMA
2. LĪMENIS

5.-9. KLASE

3. PROGRAMMA
3. LĪMENIS

10.-12. KLASE

4. PROGRAMMA
4. LĪMENIS

ES – UZŅĒMĒJS!

Interesešu izglītības programma uzņēmējdarbības jomā

5-9. KLASE

3. PROGRAMMA | 3. LĪMENIS

AGDER
fylkeskommune

A Member
of JA Worldwide

Pasūtītājs: Latgales plānošanas reģions

www.lpr.gov.lv

Programmas izstrādātājs: biedrība "Junior Achievement Latvia"

Programmas autors: Bc. oec. Marta Buša, Junior Achievement Latvia

Programmas līdzautors: Mg. paed., mg. oec. Inga Bolmane, Junior Achievement Latvia

Programma izstrādāta Eiropas Ekonomikas zonas finanšu instrumenta 2014.-2021. gada perioda programmas "Vietējā attīstība, nabadzības mazināšana un kultūras sadarbība" atbalstītā projekta "Uzņēmējdarbības atbalsta pasākumi Latgales plānošanas reģionā" ietvaros. Strādājam kopā **konkurētspējīgi** Eiropai!

Programmas lietošanas gadījumā un atspoguļojot publicitātē, lietot atsauksmi par pasūtītāju un finansētāju. Jebkuri pārpublicējumi ir iespējami tikai ar Pasūtītāja rakstisku atļauju.

Visas autortiesības pieder Latgales plānošanas reģionam.

SATURS

Priekšvārds.....	4
Ievads.....	5
Programmas satura aktualitāte un nepieciešamības pamatojums.....	5
Programmas mērķis un uzdevumi.....	5
Programmas īstenošanas laiks un apjoms.....	6
Programmas īstenošanas forma.....	6
Mērķauditorija	6
Programmas saturs.....	7
Ieteicamās darba metodes, paņēmieni.....	7
Programmas tematiskais plāns.....	8
Resursu nodrošinājums	10
Plānotie rezultāti	14
Sasniedzamie rezultāti un to sasaiste ar LR pamatzglītības standartu un tur noteiktajām attīstāmajām caurviju prasmēm.....	14
Atgriezeniskā saite un programmas īstenošanas izvērtējums.....	17
Literatūras saraksts/izmantotie informācijas avoti programmas izstrādei	18

PRIEKŠVārds

Interesu izglītības programmas “**Es – uzņēmējs!**” ir 2022.-2023. gadā izstrādātas 4 **atsevišķas** interešu izglītības programmas uzņēmējdarbības jomā:

- pirmsskolas izglītības iestāžu audzēkņiem (4-6 gadi) – **1. līmenis**;
- sākumskolas izglītības iestāžu audzēkņiem (1. - 4. klase) – **2. līmenis**;
- pamatskolas izglītības iestāžu audzēkņiem (5. - 9. klase) – **3. līmenis**;
- vispārējās vidējās vai profesionālās izglītības iestāžu audzēkņiem (10.– 12. klase vai vecumam pielīdzināms profesionālās izglītības kurss) – **4. līmenis**.

Visu 4 programmu principi:

- Mācos darot!
- Mācos kopā!
- Mācos mācīties!
- Mācos būt!

Programmu vienojošā pieeja ir uzņēmējdarbības kompetences attīstīšana šīs kompetences plašākajā nozīmē – cilvēku spējas aktīvi piedalīties sabiedrībā, pilnvērtīgi dzīvot un strādāt un īstenot iniciatīvas, radīt vērtību gan privātajā, gan valsts, gan citos sektoros vai jebkurā kombinācijā¹. Tātad vispārēja personības attīstība - mācīšanās domāt, analizēt, risināt; attieksmes pret darbu, vidi, cilvēkiem veidošana; mācīšanās mācīties un pašvadīta mācīšanās mūža garumā; proaktivitāte un izzīņas procesa veicināšana iespēju identificēšanai un realizēšanai, lai mācību laikā iegūto izglītojamie spētu pārnest reālajā dzīvē neatkarīgi no nākotnes karjeras mērķa – būt darba devējam vai darba ņēmējam.

Katrai klašu/vecuma grupai ir norādīts **apguves līmenis**, kas raksturo arī nodarbību sarežģītības pakāpi (1 – viszemākā, 4 - visaugstākā). Klašu/vecuma posmu sadalījums līmeņos ir provizorisks.

1. un 2. līmenis vairāk fokusēts uz finanšu pratības attīstīšanu, ekonomikas pamatjautājumiem, kas būtiski ne tikai tiem skolēniem, kuri padziļināti interesējas par uzņēmējdarbību, bet arī jebkuram sabiedrības loceklim. Savukārt **3. un 4. līmeņa saturs** ir veidots, balstoties uz uzņēmējdarbības pamatelementiem, – ideju, komandu un finansēm.

Programmu saturs ir ērti **integrējams** starp 1. un 2. līmeni un 3. un 4. līmeni, kas nozīmē, ka iespējamās variācijas starp šiem līmeņiem. Dažkārt klašu/vecuma grupa var neatbilst skolēna priekšzināšanu līmenim, tādēļ pedagogiem ieteicams izvērtēt izglītojamā iegūtās priekšzināšanas, balstoties uz katra līmeņa sasniedzamajiem rezultātiem.

Iepriekšējā līmeņa apgūšana nav obligāts priekšnosacījums katra nākamā līmeņa apgūšanai.

Izglītības iestāde var izlemt, kuru/kuras no 4 interešu izglītības programmām “Es – uzņēmējs!” vēlas **īstenot**.

Programmu struktūra veidota balstoties uz: VISC metodiskajiem ieteikumiem interešu izglītības programmu pilnveidei.²

¹ Eiropas Komisija, Uzņēmējdarbības kompetences ietvarstruktūra

² VISC, VISC metodiskie ieteikumi interešu izglītības programmu pilnveidei, https://registri.visc.gov.lv/intizglitiba/dokumenti/metmat/ieteikumi_int_izgl_programmas_i_zveidei.pdf

IEVADS

Programmas satura aktualitāte un nepieciešamības pamatojums

Latgales Plānošanas reģions (LPR) Eiropas Ekonomikas zonas finanšu instrumenta 2014.- 2021. gada perioda programmas “Vietējā attīstība, nabadzības mazināšana un kultūras sadarbība” atbalstītā projekta “Uzņēmējdarbības atbalsta pasākumi Latgales Plānošanas reģionā” ietvaros nodarbinātības veicināšanas un konkurētspējas palielināšanas nolūkā plāno ieviest reģionam specifisku risinājumu – interešu izglītības programmas uzņēmējdarbības jomā.

Uzņēmējdarbības izglītības stiprināšana bērnu un jauniešu vidū pozitīvi ietekmēs uzņēmējdarbības vides dinamiku reģiona ekonomikai. Uzņēmējspēju attīstīšanai ir būtiska loma ne tikai jaunu uzņēmumu radīšanā, bet arī nodarbinātībā un citos sociālekonomiskos un ar finanšu pārvaldību saistītos procesos, ar kuriem saskaras ikviens sabiedrības loceklis.

Saskaņā ar Eiropas Komisijas Uzņēmējdarbības ietvarstruktūru (*EntreComp*)³, uzņēmējdarbības izglītībā būtiska loma ir praktiskajai pieredzei un iespējai teorētiskās zināšanas pielietot un pārbaudīt praktiskā darbībā. “Es-uzņēmējs!” 5.-9. klases izglītības posmā saturs veidots, balstoties jaunu zināšanu apgūvē un prasmju pielietošanā, praktiski darbojoties gan individuālajos, gan grupu darbos, personīgi nozīmīgās situācijās.

Kā atzīst pedagogi, tad ir 3 faktori, kas attur jauniešus iesaistīties uzņēmējdarbības izglītības aktivitātēs:

1. Biznesa idejas neesamība.
2. Grūtības strādāt komandā.
3. Sākumkapitāla trūkums.

Programma saturs sniedz iespēju veltīt laiku radošās domāšanas attīstīšanai un dažādu ideju ģenerēšanas metožu izmēģināšanai, kas ir būtisks elements, lai motivētu jauniešus gūt uzņēmējdarbības pieredzi jau skolas laikā.

Tāpat arī sociālo prasmju attīstīšana, etiķetes pamatu apgūšana, prasme apzināti strādāt grupā, uzņemties pienākumus un atbildības grupā, atbilstoši savas personības iezīmēm, sniegs atbalstu jauniešiem mācīties strādāt komandā un veicinās sociālu pieņemamu uzvedību.

Savukārt tēmā “Finanses” skolēni gūs pamatzināšanas par to, kādiem mērķim ir nepieciešams sākumkapitāls un kā tiek aprēķināti pamata finanšu rādītāji.

Programmas mērķis un uzdevumi

Programmas īstenošanas mērķis

Uzņēmējdarbības veikšanai un finansiālās labklājības sasniegšanai nepieciešamo kompetenču attīstīšana.

Programmas īstenošanas uzdevumi (5.–9. klase)

1. Veicināt izpratni par to, kas ir uzņēmējdarbība un kādas zināšanas, prasmes un īpašības piemīt uzņēmējam.
2. Veicināt uzņēmējdarbības veikšanai nepieciešamo kompetenču, zināšanu un prasmju attīstību un to mērķtiecīgu izmantošanu.
3. Veicināt proaktīvu uzvedību sevis pilnveidošanai un pašrealizācijai.
4. Rosināt attieksmju un ieradumu veidošanu, kas ir nepieciešamas nākotnes finansiālās un personīgās labklājības nodrošināšanai.
5. Attīstīt radošu domāšanu.
6. Pilnveidot spēju plānot un organizēt savu individuālo darbu un darbu komandā.

³ [Bacigalupo, M., Kampylis, P., Punie, Y., Van den Brande, G. \(2016\). EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework. Luxembourg: Publication Office of the European Union; EUR 27939 EN; doi:10.2791/593884](#)

7. Veicināt skolēna prasmi konstruktīvi diskutēt un piedāvāt risinājumus problēmsituāciju risināšanai.
8. Radīt iespēju skolēniem iepazīt un izprast rīcības modeļus dažādos ar uzņēmējdarbību saistītos procesos.
9. Pilnveidot skolēnu prasmi cieņpilnai komunikācijai un veidot izpratni par ētiskas rīcības nozīmīgumu gan uzņēmējdarbības vidē, gan savu individuālo karjeras mērķu sasniegšanā.
10. Attīstīt prasmi aprēķināt produkta cenu, ieņēmumus, izdevumus un peļņu.

Programmas īstenošanas laiks un apjoms

Programma tiek īstenota viena mācību gada laikā, kura ietvaros tiek organizētas **20 nodarbības**. Vienas nodarbības ilgums ir 40 minūtes vai atbilstoši izglītības iestādē noteiktajam.

Interesešu izglītības nodarbību vadītājs var pieņemt lēmumu organizēt 2 vai vairāk nodarbības pēc kārtas, tādējādi saīsinot apguves periodu līdz vienam mācību pusgadam.

3. līmeņa programmā ir iekļautas 5 tēmas. Katrai tēmai atvēlot daļu no kopējā nodarbību skaita (skat. Programmas tematiskais plāns). Ieteicamo nodarbību skaits ir norādīts aptuveni, lai pedagogam būtu iespēja pielāgot satura apgūšanai nepieciešamo laiku grupas individuālajām vajadzībām

Programmas īstenošanas forma

Programmas īstenošanas forma ir pulciņš jeb **20 nodarbību cikls**, kurā izglītojamie atbilstoši vecuma posmam attīsta savu finanšu prātību un iegūst pirmās zināšanas un izpratni par to, kas ir uzņēmējdarbība un kāda ir uzņēmējdarbības loma sabiedrībā.

Mācību saturs visā programmā ir savstarpēji saistīts un vēlams apgūt vēlams nemainīgai izglītojamo grupai (skat. [“Programmas tematiskais plāns”](#)). Lai sasniegtu plānotos rezultātus, izglītojamajiem ir ieteicams piedalīties visās nodarbībās.

Ieteicams, lai katra līmeņa programmas apguves noslēgumā izglītojama **saņem Atzinības rakstu par paveikto darbu.**

Mācību satura īstenošanā izmanto klātienē nodarbību mācību formu (vai nepieciešamības gadījumā attālināti), kurā veido ciešu pedagoga un izglītojamo mijiedarbību programmas apguvei (saruna, jautājumu uzdošana/atbildēšana, diskusija, dalīšanās pieredzē).

Ieteicams dažādu mācību formu pielietojums - mācību ekskursijas, dalība “Ēnu dienā”, vieslektoru lekcijas, dalība tematiskos pasākumos u.c. Katras nodarbības ieteicamā forma un tās saturs katra temata apgūšanai ir precizēta sadaļā “Programmas saturs”.

Mērķauditorija

Interesešu izglītības programmas “Es – uzņēmējs!” 3. līmeņa programmas **mērķauditorija ir 5.-9. klašu skolēni**, kuri ir, vai nav apguvuši interesešu izglītības programmu “Es – uzņēmējs!” 1. un 2. līmeni.

Programma piemērota 5.–9. klašu skolēniem, kuri vēlas:

- iegūt vairāk informācijas, zināšanu, lai izvērtētu savu vēlmi nodarboties ar uzņēmējdarbību;
- paplašināt savu redzesloku un iegūt padziļinātu izpratni par uzņēmējdarbības procesiem;
- attīstīt sevi uzņēmīgumu un spēju dažādu jomu idejas pārvērst darbībā, radot pievienoto vērtību;
- attīstīt savu finanšu prātību, lai nākotnē spētu sasniegt savu finansiālo labklājību;
- veido vai plāno veidot savu Skolēnu mācību uzņēmumu.

Izglītojamo grupa var sastāvēt no viena vai dažāda vecuma (atbilstoši 5.-9. klases vecuma grupai) jauniešiem. **Optimālais grupas lielums** ir 10-20 izglītojamie. Ja pieprasījums ir lielāks, ieteicams organizēt vairākas grupas.

PROGRAMMAS SATURS

Ieteicamās darba metodes, paņēmieni

Nodarbības vada vispārējās, profesionālās vai interešu izglītības **pedagogs vai nozares speciālists**. Pedagoga kvalifikācijas atbilstību nodarbību vadīšanai izvērtē katras izglītības iestādes vai institūcijas vadītājs individuāli, saskaņā ar spēkā esošiem normatīvajiem aktiem.

Galvenais fokuss ir sniegt priekšstatu par svarīgiem uzņēmējdarbības elementiem – ideja, komanda, finanses, kā arī attīstīt komunikācijas prasmi un veidot izpratni par cieņpilnu komunikāciju un attieksmi pret cilvēkiem un darbu. (skat. [“Programmas tematiskais plāns”](#)).

Programmas pieejas akcents ir “klase kā mācīšanās kopiena”. Eiropas Uzņēmējdarbības kompetenču ietvarstruktūrā (*EntreComp*)⁴ tā ir atzīta par vienu no ieteicamajām metodēm uzņēmējdarbības izglītībā. Metode paredz veidot ciešas, uzticībā un sadarbībā balstītas attiecības grupā, kopīgu mācību mērķu noteikšanu, kopīgu mācību darba plānošanu, kolektīvās mācīšanās aktivitātes.

Programmas mācību saturs paredz savā starpā kombinēt neformālās un formālās izglītības metodes. Nodarbībās atbilstoši mācību uzdevumiem un sasniedzamajiem rezultātiem paredzēts izmantot gan **aktīvās** (diskusijas, grupu darbs, praktiskie darbi u.c.), gan **pasīvās** (stāstījums, izmantojot vizuālās uzskates līdzekļus, video demonstrēšana). Detalizētāku ieteicamo metožu uzskaitījumu skatīt sadaļā “Satura izklāsts un ieteicamās mācību metodes”.

Lai mācību process būtu efektīvs un visā programmas apguves laikā tiktu uzturēta saikne ar reālām situācijām, nepieciešama mijiedarbība starp teorētiskās informācijas apgūšanu un pasīvām mācību metodēm un praktisku darbošanos, viedokļu apmaiņu, pieredzes stāstiem u.tml.

Liela daļa mācību satura balstīts **aktīvā sarunā** starp skolotāju un skolēniem. Ieteicams skolēnus mudināt uzdot dažādas grūtības pakāpes jautājumus, rosināt domāt un meklēt risinājumus.

Ieteicams pielāgot **telpas izkārtojumu**. Galdu un krēslu izkārtojumu organizēt tā, lai būtu ērti strādāt grupās, dalīties viedokļos un veidotos brīva atmosfēra.

Lai novērtētu izglītojamo progresu, mācību tēmu noslēgumā ieteicams veikt iegūto zināšanu un attīstīto kompetenču **pašvērtējumu** un atbilstību programmā noteiktajiem sasniedzamajiem rezultātiem (skat. [“Sasniedzamie rezultāti”](#)).

Programmā iekļautās tēmas un metodoloģija izmantojamas arī formālajā izglītībā. Atsauces uz tēmas atbilstību LR pamatizglītības standartam skatīt [“Sasniedzamie rezultāti”](#).

Detalizēts ieteicamo metožu apraksts pieejams interešu izglītības programmu “Es-uzņēmējs!” rokasgrāmatā nodarbību vadītājiem.

⁴ [Bacigalupo, M., Weikert García, L., Mansoori, Y., O’Keeffe, W. EntreComp Playbook. Entrepreneurial learning beyond the classroom. EUR 30245 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2020, ISBN 978-92-76-19416-3, doi:10.2760/77835, JRC120487](#)

Programmas tematiskais plāns

Tēma un nodarbība	Nodarbības saturs	Ieteicamais aptuvenais nodarbību skaits	Kopējais stundu skaits tēmā
UZŅĒMĒJDARBĪBA UN UZŅĒMĒJS			
KAS IR UZŅĒMĒJDARBĪBA	- Domu kartes veidošana par to, kas ir uzņēmējdarbība un kas to raksturo (vai induktīvās metodes pielietošana vecāko klašu skolēniem). - Stāstījumi par reģiona uzņēmumiem. - Domu kartes veidošana par to, kas veido veiksmīgu uzņēmējdarbību (vai induktīvās metodes pielietošana vecāko klašu skolēniem). - Video skatīšanās un diskusija pēc tā, Domu kartes papildināšana. - Nodarbības noslēgums, sasaistot iepriekš runāto ar tālāko programmas saturu nodarbībās.	1 (teorētiski un praktiski)	3
KĀDS IR UZŅĒMĒJS	- Uzņēmēja stāsts un video par uzņēmēja biogrāfiju. Ja iespējams, vieslekcija, mācību ekskursija pie uzņēmēja. - Domu kartes veidošana par to, kas ir uzņēmējs, kas raksturo uzņēmēju, kādas īpašības, zināšanas un prasmes piemīt uzņēmējam. - EK Entrekomp uzņēmējdarbības kompetences tests un diskusija. - Uzņēmēja vieslekcija.	2 (teorētiski un praktiski)	
IDEJA			
UZŅĒMĒJS - IZGUDROTĀJS	- Stāstījums par izgudrojumiem (var papildināt ar attēliem). - Radošās domāšanas attīstīšanas metožu pielietošana. - Nodarbības vadītājs izklāsta aktivitātes "Uzņēmējs - izgudrotājs" norises gaitu un materiālus.	1 (teorētiski un praktiski)	5
JA IR PROBLĒMA, IR ARĪ RISINĀJUMS	- Produkta kā problēmas risinājuma identificēšana uzņēmumu reklāmas video (Skolēnu mācību uzņēmumu piemēri). - Ideju ģenerēšanas metodes un to pielietošana: - metodes "Dubultais dimants" pielietošana; - metodes "Ērģeles" pielietošana (vecāko klašu skolēniem).	1 (teorētiski un praktiski)	
LIETOTĀJA IZPĒTE	Skolēni nosaka sabiedrības grupas, kurām pieder un izvēlas grupu, kurai vēlētos radīt produktu. Aizpilda darba lapu "Kam lai radu produktu?".	1	

	Skolēni iepazīst metodi, kurā produkta radīšanā vispirms koncentrējas uz potenciālo lietotāju - "Sāpes un ieguvumi". Pēta izvēlēto sabiedrības grupu un ģenerē idejas, kas varētu risināt šīs problēmas.	(teorētiski un praktiski)	
VAR ARĪ CITĀDĀK	- Aktivitāte "Domāt kā citplanētiem" - skolēni pielāgo esošu produktu lietošanai citādākos vides apstākļos, kā uz Zemes. - Esoša produkta uzlabošana, jaunu funkciju vai citu īpašību papildināšana. - Vecāko klašu skolēniem - ideju ģenerēšanas metode "Scamper".	1 (teorētiski un praktiski)	
UZŅĒMĒJS - IZGUDROTĀJS, IDEJU APSKATS	- Kopsavilkums par dažādām ideju ģenerēšanas metodēm. - Darbs ar darba lapu "Inovāciju K" un sava izgudrojuma/inovācijas radīšanas un apraksta veidošana.	1 (teorētiski un praktiski)	
KOMANDA			
DARBS GRUPĀ	- Kāds ir darbs grupā? Novērojumi un darba lapas "Darbs grupā" aizpildīšana vai kolāžas veidošana. - Pienākumi un atbildības uzņēmumā. Vecāko klašu skolēniem - kompetenču noteikšana pienākumu veikšanai.	1 (teorētiski un praktiski)	3
PERSONĪBAS TIPI GRUPAS DARBĀ	- Komandas saliedēšanas aktivitāte (ieteicama, nav obligāta). 4 personības tipu apraksts. - Aktivitāte "Mans personības tips darbam grupā".	1 (teorētiski un praktiski)	
GRUPA VAI KOMANDA	- Nodarbības vadītājs stāsta par atšķirībām starp grupu un komandu. - Darbs ar citātiem par komandas darbu.	1 (teorētiski un praktiski)	
FINANSES			
SĀKUMKAPITĀLS	- Nodarbības vadītājs izmanto metodes "stāstījums" un "vizualizācija", demonstrējot video sižetus. Veido salīdzinājumus ar pazīstamām situācijām. Skolēni attīsta izpratni, kas ir sākumkapitāls. - Domu kartes "Uzņēmuma finansēšanas avoti" veidošana un prezentēšana.	1 (teorētiski un praktiski)	3
UZŅĒMUMA IENĀKUMI UN IZDEVUMI	Skolēni iejūtas uzņēmēja lomā - ražo produktu, nosaka cenu, aprēķina ieņēmumu, izdevumus un peļņu.	2 (teorētiski un praktiski)	
SOCIĀLĀS PRASMES UN ETIĶETE			
MANA UZVEDĪBA	- Domu kartes veidošana par etiķetes nozīmību dažādās situācijās (skola, karjeras veidošana, uzņēmējdarbībā). - Diskusija "Mana uzvedība" - pirmais iespaids, sasveicināšanās u.c.	1 (teorētiski un praktiski)	5

	- Neverbālā komunikācija - žestu spēle. - Lomu spēles par uzvedību dažādās situācijās (darba intervija, sabiedriskas vietas u.tml.).		
MANA RAKSTĪBA	- Atšķirība starp formālu un neformālu saziņas stilu. - Dažādi rakstības stili. - Praktiskais radošais darbs "Ieraksts sociālajos tīklos". - Darba lapa "Lietišķi vai neformāli?".	1 (teorētiski un praktiski)	
MANA RUNA	- Nodarbības vadītājs izmanto metodes "stāstījums", "vizualizācija", lai skolēni varētu attīstīt savas publiskās runas prasmi. - Nodarbības vadītājs iepazīstina skolēnus ar prezentēšanas metodi "līfta runa". - Skolēni gatavo savu prezentāciju. - Skolēni prezentē savus izgudrojumus vai inovācijas, klausītāji vērtē, aizpildot darba lapa "Izgudrojuma vai inovācijas novērtēšana". - Nodarbību vadītājs apkopo darba lapas "Inovāciju K" un skolēnu sagatavotos zīmējumus un izveido "Mūsu izgudrojumu grāmata".	3 (teorētiski un praktiski)	
KOPSAVILKUMS			
PROGRAMMAS NOSLĒGUMS UN PAŠVĒRTĒJUMS	- Mācīšanās sasniegumu novērtēšana. - Atzinības rakstu pasniegšana.	1 (teorētiski un praktiski)	1
KOPĀ			20

Tabula Nr. 1

Resursu nodrošinājums

Cilvēkresursi, nodarbības vadītāja kvalifikācija

Interesu izglītības nodarbības "Es – uzņēmējs!" var organizēt gan vispārējās, gan interešu izglītības iestādes, kā arī institūcijas, kas ir tiesīgas nodarboties ar izglītojošo darbību.

Programmas nodarbības vada 1 vispārējās, profesionālās vai interešu izglītības **pedagogs, kura kvalifikācija ir atbilstoša spēkā esošajām prasībām LR MK Noteikumos**. Pedagoģa kvalifikācijas atbilstību nodarbību vadīšanai saskaņā ar LR MK Noteikumiem izvērtē katras izglītības iestādes, kura īsteno programmu, vadītājs individuāli. Papildu ieteicams piesaistīt pedagoga palīgu, kurš, asistējot pedagogam, sniedz atbalstu izglītojamajiem.

Darba samaksas apmēru un izmaksas kārtību pedagogam nosaka atbildīgā iestāde, saskaņā ar pedagoga darba samaksas noteikto finansēšanas kārtību valstī un/vai nosacījumiem, kas darbojas programmu ieviešanas institūcijās.

Telpas

Visu nodarbību īstenošanai nepieciešama **telpa** (klase) ar galdu un krēslu katram izglītojamam. Ieteicams pielāgot **telpas izkārtojumu**. Galdu un krēslu izkārtojumu organizēt tā, lai galvenokārt būtu ērti strādāt grupās, dalīties viedokļos un veidotos brīva atmosfēra.

Izglītības programmas materiālais nodrošinājums, materiāli, tehniskie līdzekļi, iekārtas un aprīkojums, uzskates materiāli, mācību literatūra

Katrai nodarbības nepieciešamais **mācību līdzekļu saraksts ir pievienots interešu izglītības programmu "Es-uzņēmējs" rokasgrāmatā** nodarbību vadītājiem, kā arī šajā dokumentā, Tabulā Nr. 2.

Visi rokasgrāmatā iekļautie mācību līdzekļi ir **digitāli**, tādēļ nepieciešams nodrošināt iekārtas un aprīkojumu to daudzkrāsu drukāšanai (darba lapas, kartīšu komplekti) vai demonstrēšanai (video, attēli un citi uzskates materiāli). Iekārtām, kas tiks izmantotas uzskates materiālu demonstrēšanai nepieciešams interneta pieslēgums. Papildu, drukāto materiālu lietošanai ilgtermiņā un izmaksu samazināšanas nolūkos, daudzkreiz lietojamās izdales materiālus (piem., kartīšu komplektus), ieteicams ielaminēt.

Papildu norādīti mācību līdzekļi, kurus jānodrošina izglītības iestādei. t.sk. aprīkojums.

Nepieciešamais aprīkojums, uzskates materiāli u.c. uzskaitīti tabulā Nr. 2.

Tēma un nodarbība	Nepieciešamie mācību līdzekļi (iekļauti rokasgrāmatā)	Rokasgrāmatā neiekļautie mācību līdzekļi (nepieciešamais aprīkojums, materiāli u.c., kas papildu nodrošināms izglītības iestādē)
UZŅĒMĒJDARBĪBA UN UZŅĒMĒJS		
KAS IR UZŅĒMĒJDARBĪBA	- Materiāls jēdzienu spēlei - Video "The single biggest reason why start-ups succeed", Bill Gross.	- Ierīces video un/vai attēlu demonstrēšanai. - Tāfele un rakstāmpiederumi. - Krāsainais printeris. - Laminēšanas iekārta (ieteicams).
KĀDS IR UZŅĒMĒJS	- Darba lapa "Mans EntreComp". - Materiāls demonstrēšanai "EntreComp kompetences un apakškompetences". - Materiāls demonstrēšanai "Ieteikumi Entrecomp attīstīšanai". - Walt Disney: Entrepreneur & Producer, Mini Bio, BIO.	- Tāfele un rakstāmpiederumi domu kartes veidošanai. - Ierīces video un/vai attēlu demonstrēšanai. - Krāsainais printeris.
IDEJA		
UZŅĒMĒJS - IZGUDROTĀJS	- Darba lapas "Inovāciju "K". - Materiāls demonstrēšanai "Piemērs izgudrojumu kategorijām".	Ierīces video un/vai attēlu demonstrēšanai.

	Darba lapa "Kā radīt ideju"	Metāla drēbju pakaramais, papīra saspraude vai cits priekšmets.
JA IR PROBLĒMA, IR ARĪ RISINĀJUMS	- Video "SMU "Animal World", Madonas pilsētas vidusskola". - Video "SMU Healthy life", Tukuma 2. vidusskola". - Video, Swedbank, Biznesa skices, Elīna Miķelsone, Dizaina domāšana: problēmu atklāšana no jauna.	- Ierīces video un/vai attēlu demonstrēšanai. - Krāsainais printeris.
LIETOTĀJA IZPĒTE	- Darba lapa "Kam, lai radu produktu?". - Darba lapa "Lietotāja izpēte". - Darba lapa "Anša gatavošanās tirdziņam".	Krāsainais printeris.
VAR ARĪ CITĀDĀK	- Darba lapa "Domāt kā citplanētietim". - Swedbank, Biznesa skices, Elīna Miķelsone, Dizaina domāšana: ideju radīšana un triki sesijas organizēšanai. - Izdrukātas un izdrukātas loterijas biļetes ar dažādu uzņēmumu/zīmolu nosaukumiem (Materiāls "Loterijas biļetes") - Darba lapa "Var arī citādāk".	- Ierīces video un/vai attēlu demonstrēšanai. - Kastīte/trauks, kur ievietot loterijas biļetes. - Krāsainais printeris. - Laminēšanas iekārta (ieteicams).
UZŅĒMĒJS - IZGUDROTĀJS, IDEJU APSKATS	Darba lapas "Inovāciju K".	Krāsainais printeris.
KOMANDA		
DARBS GRUPĀ	- Darba lapa "Darbs grupā". - Izdrukāts un izgriezts materiāls kartīšu izveidei "Amati un pienākumi uzņēmumā" - Izdrukāts un izgriezts materiāls "Zināšanas, prasmes, kompetences"	- Krāsainais printeris. - Laminēšanas iekārta (ieteicams).
PERSONĪBAS TIPI GRUPAS DARBĀ	- Materiāls demonstrēšanai "Personības tipi komandā". - Izdrukāts un izgriezts Materiāls kartīšu izveidei "4 personības tipu kartītes". - Darba lapa "Kāds es esmu".	- Materiāli īsā grupu darba veikšanai: makaroni, zefīriņi u.c. - Ierīces video un/vai attēlu demonstrēšanai. - Krāsainais printeris. - Laminēšanas iekārta (ieteicams).
GRUPA VAI KOMANDA	- Materiāls demonstrēšanai "Grupa vai komanda?". - Materiāls demonstrēšanai "Mīti par labām komandām". - Materiāls demonstrēšanai "Citāti par komandas darbu".	Ierīces video un/vai attēlu demonstrēšanai.

	Materiāls demonstrēšanai "Konstruktīva un destruktīva uzvedība grupā".	
FINANSES		
SĀKUMKAPITĀLS	Video, Kristiāns Lancmanis, "Kur meklēt finansējumu?" Video, Mikus Opelts, Giraffe360'.	- Ierīces video un/vai attēlu demonstrēšanai. - A4-A3 balts papīrs.
UZŅĒMUMA IENĀKUMI UN IZDEVUMI	- Darba lapa "Ražošanas izmaksas". - Darba lapa "Peļņa". - Materiāls demonstrēšanai "Resursu saraksts". - Video, Kristiāns Lancmanis, Kā plānot savas finanses?. - Izdrukātas un izgrieztas "dāvanu kartes".	- Tāfele un rakstāmpiederumi nodarbību vadītājam finanšu datu apkopojuma pierakstīšanai (vai dators un ekrāns). - Ierīces video un/vai attēlu demonstrēšanai. - Resursi produkta izveidei. - Krāsainais printeris. - Laminēšanas iekārta (ieteicams).
SOCIĀLĀS PRASMES UN ETIĶETE		
MANA UZVEDĪBA	- Izdrukāts un izgriezts materiāls "Lomu spēles loterija". - Izdrukāts un izgriezts materiāls "Žestu spēles loterija". - Materiāls demonstrēšanai "Neverbālā komunikācija".	- Ierīces video un/vai attēlu demonstrēšanai.. - Krāsainais printeris. - Laminēšanas iekārta (ieteicams).
MANA RAKSTĪBA.	Darba lapa "Lietišķi vai neformāli?".	- A4 lapas un rakstāmpiederumi. - Dators ar interneta pieslēgumu skolēniem. - Krāsainais printeris.
MANA RUNA	- Video, Jaunatnes starptautisko programmu aģentūra, "Attīsti savas komunikācijas un prezentācijas prasmes". - Video, Viesturs Meikšāns konferencē "Izglītība var". - Materiāls demonstrēšanai "Padomi prezentācijas satura plānošanai". - Materiāls demonstrēšanai "Ātrrunas, dikcijas un elpošanas vingrinājumi". - Materiāls demonstrēšanai "Kā cilvēki uztver informāciju?". - Darba lapa "Idejas novērtēšana".	- Ierīces video un/vai attēlu demonstrēšanai. - Tāfele un rakstāmpiederumi domu kartes veidošanai. - Krāsainais printeris.
KOPSAVILKUMS		
PROGRAMMAS NOSLĒGUMS UN PAŠVĒRTĒJUMS	Atzinības raksti	Krāsainais printeris.

Tabula Nr. 2

PLĀNOTIE REZULTĀTI

Sasniedzamie rezultāti un to sasaiste ar LR pamatizglītības standartu un tur noteiktajām attīstāmajām caurviju prasmēm

Izmantotie saīsinājumi:

- LR pamatizglītības standarts – 2018. gada 27. novembra MK Noteikumi Nr. 747 "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem.
- Sasniedzamo rezultātu apzīmējumi no LR pamatizglītības standarta - S.3.1.1., S.3.1.2., S.3.1.3. utt.:
 - "S" - atsauce uz mācību jomu "Sociālā un pilsoniskā mācību joma", "T" - atsauce uz mācību jomu "Tehnoloģiju mācību joma", "V" – atsauce uz mācību jomu "Valodu mācību joma";
 - pirmais skaitlis ("9") apzīmē klasi, kuru beidzot, attiecināms sniedzamais rezultāts;
 - otrais skaitlis (no 1 līdz 8) apzīmē "Lielo ideju", uz kuru attiecināms sniedzamais rezultāts;
 - trešais skaitlis apzīmē sniedzamā rezultāta kārtas numuru avotā.

Tēma un nodarbība	Attīstāmā caurviju prasme	Ieteicamie sniedzamie rezultāti programmā
UZŅĒMĒJDARBĪBA UN UZŅĒMĒJS		
KAS IR UZŅĒMĒJDARBĪBA	• Jaunrade un uzņēmējspēja.	• Skolēns var pastāstīt par uzņēmējdarbības elementiem (ideja, uzņēmējs, risks, produkts u.tml.) un to, ko apgūs šajā programmā.
KĀDS IR UZŅĒMĒJS	• Pašvadīta mācīšanās. • Kritiskā domāšana un problēmrisināšana.	• Spriež par sev interesējošo programmas saturā un to, kā iegūto varēs izmantot nākotnē. • Diskutē par uzņēmējam piemītošām zināšanām, prasmēm, personības iezīmēm, spriež, vai viņam tādas piemīt.
Valsts pamatizglītības standartā noteiktie sniedzamie rezultāti, kas daļēji attiecināmi uz programmas tematu: • Balstoties uz konkrētiem piemēriem, analizē uzņēmēja lomu resursu organizēšanā, lai radītu jaunu preci vai pakalpojumu, analizē dažādas uzņēmējdarbības formas un to priekšrocības. (S.9.4.2.) • Izvēlas savām vajadzībām un interesēm atbilstošas aktivitātes un nosaka šo izvēļu ieguvumus un alternatīvās izmaksas. Skaidro, kas būtu jāveic īstermiņā, lai varētu virzīties uz ilgtermiņa mērķiem, arī tad, ja šie mērķi vēl ir neskaidri. Plāno savu izaugsmi saistībā ar mācībām un vaļaspriekiem, balstoties uz savu stipro pušu un grūtību jomu apzināšanos. (S.9.1.4.) • Izmantojot dažādus informācijas avotus, izvērtē iegūtās izglītības (līmeņa) nozīmi dažādās sabiedrībās. (S.9.4.1.)		
IDEJA		
UZŅĒMĒJS - IZGŪDROTĀJS		• Saredz iespēju uzlabot/pilnveidot procesus/produktus sev apkārt.

JA IR PROBLĒMA, IR ARĪ RISINĀJUMS	- Jaunrade un uzņēmējspēja. - Pašvadīta mācīšanās. - Kritiskā domāšana un problēmrisināšana.	- Biznesa ideju saredz kā konkrētas sabiedrības grupas problēmas risinājumu. - Pielieto dažādas idejas ģenerēšanas metodes.
LIETOTĀJA IZPĒTE		
VAR ARĪ CITĀDĀK		
UZŅĒMĒJS - IZGUDROTĀJS, IDEJU APSKATS		
Valsts pamatzglītības standartā noteiktie sasniedzamie rezultāti, kas daļēji attiecināmi uz programmas tematu: - Rada daudzveidīgas idejas problēmu risinājumam, mērķtiecīgi izvēloties situācijai piemērotāko ideju ģenerēšanas metodi. Kā ierosmes avotus izmanto dabu, kultūras mantojumu, laikmetīgo dizainu, arhitektūru, zinātņi, procesus sabiedrībā. (T.9.1.2.1.) - Atrod, apkopo un pēta pieejamo informāciju par konkrētās problēmas risināšanas iespējām un jau esošiem līdzīgiem risinājumiem. (T.9.1.2.3.)		
KOMANDA		
DARBS GRUPĀ	- Sadarbība. - Pašvadīta mācīšanās. - Sadarbība. - Pilsoniskā līdzdalība. - Kritiskā domāšana un problēmrisināšana.	- Demonstrē izpratni par to, kā atšķiras grupa un komanda, nosauc svarīgākās atšķirības. - Vērtē svarīgākās pazīmes grupas kā komandas darbā no savas personīgās pieredzes. - Nosauc iespējamās amatus, to pienākumus un atbildības uzņēmumā. - Demonstrē izpratni par vienkāršu uzņēmuma struktūru. - Nosauc svarīgākās zināšanas un prasmes, kas nepieciešamas uzņēmuma darbiniekiem dažādos amatos (vadītājs, mārketinga vadītājs, grāmatvedis u.c.). - Analizē savu nesenu grupas darba pieredzi, balstoties uz jauniegūtajām zināšanām, piedāvā risinājumus efektīvākām darbām.
PERSONĪBAS TIPI		
GRUPAS DARBĀ		
GRUPA VAI KOMANDA		
Valsts pamatzglītības standartā noteiktie sasniedzamie rezultāti, kas daļēji attiecināmi uz programmas tematu: - Uzklausa atšķirīgus viedokļus un argumentēti pamato savus uzskatus. Skaidro, ka dažādas vērtības var būt savstarpējā pretrunā. Savā uzvedībā ievēro vispārpieņemtās vērtības un sabiedrībā atzītās uzvedības normas. (S.9.1.2.) - Skaidro gribas, rakstura, motivācijas, pozitīva pašvērtējuma, emociju, domu un uzvedības pārvaldīšanas lomu garīgajā un fiziskajā veselībā un savstarpējās attiecībās. Pieņemot lēmumus, apsver savas un citu cilvēku vajadzības, vēlmes un intereses. Patstāvīgi lieto stresa pārvaldīšanas paņēmienus un spēj atbalstīt citus. (S.9.1.1.) - Secina, kādas vērtības, mērķi un intereses ir dažādām sociālajām grupām, lai atpazītu savas sociālās lomas vietējā kopienā un veicinātu sociāli atbildīgu un konstruktīvu sadarbību, balstoties uz visiem nozīmīgām vērtībām. (S.9.2.2.)		
FINANSES		
SĀKUMKAPITĀLS	- Kritiskā domāšana un problēmrisināšana. - Jaunrade un uzņēmējspēja.	- Demonstrē izpratni par to, kā veidojas produktu cena vienkāršā modelī – kā aprēķina pašizmaksu (izejmateriāli, darba alga) un nosaka peļņas daļu. - Demonstrē izpratni, ka, lai uzsāktu uzņēmējdarbību, ir nepieciešami resursi. - Demonstrē izpratni, ka visi izejmateriāli un iekārtas maksā, pat, ja tās ir pieejamas mājās.
UZŅĒMUMA IENĀKUMI UN IZDEVUMI		

	Sadarbība	Pēc piemēra atlasa un atrod tekstā noderīgu informāciju, lai aprēķinātu ienākumus, izdevumus un peļņu.
Valsts pamatizglītības standartā noteiktie sasniedzamie rezultāti, kas daļēji attiecināmi uz programmas tematu: Vietējas nozīmes uzņēmējdarbības pasākumos gūst praktisku uzņēmējdarbības pieredzi, analizē sava mācību uzņēmuma darbību, nosakot tā peļņu, ražīgumu, kā arī izstrādā priekšlikumus uzņēmuma konkurētspējas uzlabošanai. Analizē cenu veidojošos faktorus. (S.9.4.3.)		
SOCIĀLĀS PRASMES UN ETIKETE		
MANA UZVEDĪBA	- Kritiskā domāšana un problēmrisināšana. - Jaunrade un uzņēmējspēja. - Pašvadīta mācīšanās.	- Diskutē par pozitīvas attieksmes izrādīšanas skolā, darbā, uzņēmējdarbībā. - Atšķir lietišķu un neformālu leksiku, demonstrē prasmi novērtēt, izvēlēties un lietot situācijai atbilstošu izteikšanās veidu. - Atšķir lietišķu un neformālu stilu rakstībā, demonstrē prasmi novērtēt situāciju, izvēlēties un lietot stilu atbilstoši situācijai. - Atšķir formālu un neformālu ģērbšanās stilu un demonstrē izpratni par dažādu ģērbšanās stilu piemērotību dažādās situācijās. - Atšķir formālu un neformālu uzvedības stilu, trenējas novērtēt situācijas, lai izvēlētos atbilstošu uzvedību.
MANA RAKSTĪBA		
MANA RUNA		
Valsts pamatizglītības standartā noteiktie sasniedzamie rezultāti, kas daļēji attiecināmi uz programmas tematu: - Uzklausa atšķirīgus viedokļus un argumentēti pamato savus uzskatus. Skaidro, ka dažādas vērtības var būt savstarpējā pretrunā. Savā uzvedībā ievēro vispārpieņemtās vērtības un sabiedrībā atzītās uzvedības normas. (S.9.1.2.) - Skaidro gribas, rakstura, motivācijas, pozitīva pašvērtējuma, emociju, domu un uzvedības pārvaldīšanas lomu garīgajā un fiziskajā veselībā un savstarpējās attiecībās. Pieņemot lēmumus, apsver savas un citu cilvēku vajadzības, vēlmes un intereses. Patstāvīgi lieto stresa pārvaldīšanas paņēmienus un spēj atbalstīt citus. (S.9.1.1.) - Raksta patstāvīgi ielūgumu, apsveikumu, lietišķo vēstuli, iesniegumu, paskaidrojumu, dzīvesgaitas aprakstu (CV), motivācijas vēstuli, arī digitālajā formā un e-vidē. (V.9.2.1.7.) - Izmanto rakstzīmju sistēmu atbilstoši saziņas situācijai un savam individuālajam stilam. Salīdzina un novērtē dažādus rakstīšanas stilus, veidojot sev piemērotāko. (V.9.2.1.8.) - Salīdzina runas atšķirības formālās un neformālās saziņas situācijās, formulē secinājumus. - Rediģē savu tekstu. Sniedz un saņem konstruktīvu atgriezenisko saiti. Izmanto dažādus paņēmienus teksta uzlabošanai, piemēram, jautājumu formulēšanu, diskusijas, nepieciešamo avotu un resursu izmantošanu, laika plānojumu. (V.2.1.9.) - Mērķtiecīgi plāno un veido strukturētu un saturīgu mutvārdu runu. Izmanto tādas runas labošanas paņēmienus kā stilistiski neveikli izteikto domu pārfrāzēšana, neprecīzi izvēlēto jēdzienu aizstāšana ar precīzākiem jēdzieniem un terminiem, ilustrējošu piemēru minēšana. Rosina klausītājus uz diskusiju. (V.9.2.1.10.)		

Tabula Nr. 3

Atgriezeniskā saite un programmas īstenošanas izvērtējums

Programmas noslēgumā izglītojamie veic savu pašnovērtējumu un programmas novērtējumu. Piemērus izvērtējuma veikšanai skat. interešu izglītības programmu "Es-uzņēmējs!" rokasgrāmatā nodarbību vadītājiem.

Izglītojamo mācību sasniegumus novēro:

- apkopojot paveiktos darbus (izpildītas darba lapas u.c.) visā programmas apguves laikā;
- izglītojamajiem veicot pašpārbaudes testus (paraugi programmas īstenošanas rokasgrāmatas pielikumā);
- sarunās vai rakstiski iepazīstoties ar izglītojamo pašnovērtējumu par apgūtajām zināšanām un prasmēm un attīstītajām kompetencēm.

Lai izglītojamie varētu sekot līdzi savai izaugsmei programmas apguves laikā, pēc katras mācību tēmas ieteicams veikt pašvērtējumu iegūto zināšanu un attīstīto kompetenču atbilstības izvērtējumam atbilstoši sasniedzamajam rezultātam.

LITERATŪRAS SARAKSTS/IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI PROGRAMMAS IZSTRĀDEI

1. Ministru kabinets, 19.12.2018. Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem: MK Noteikumi nr. 747. Latvijas Vēstnesis. 249.
2. Eiropas Komisija, JRC study report, 2016. Uzņēmējdarbības kompetences ietvarstruktūra. Iegūts no: http://muzizglitiba.gov.lv/sites/default/files/Uznemejdarbibas_kompetences_ietvarstruktura.pdf
3. VISC, VISC metodiskie ieteikumi interešu izglītības programmu pilnveidei. Iegūts no: https://registri.visc.gov.lv/intizglitiba/dokumenti/metmat/ieteikumi_int_izgl_programmas_izveidei.pdf